

Η συμβολή του Προγράμματος Erasmus+ στη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας

Μπασδέκης Δημήτριος

Στατιστικός, MSc,
dbasdekis@hotmail.com

Καζαντζή Βασιλική

Καθηγήτρια, Παν. Θεσσαλίας,
kazantzi@uth.gr

Ασπρίδης Γεώργιος

Καθηγητής, Παν. Θεσσαλίας,
aspriidis@uth.gr

Περίληψη

Το πρόγραμμα Erasmus+ αποτελεί ένα από τα πλέον επιτυχημένα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και αφορά την κινητικότητα φοιτητών, διδασκόντων και προσωπικού μέρους των Πανεπιστημίων στις χώρες της ΕΕ. Παρέχει τη δυνατότητα στους φοιτητές να πραγματοποιήσουν μέρος των σπουδών τους ή την πρακτική τους άσκηση και στη συνέχεια να αναζητήσουν εργασία στις χώρες της ΕΕ. Το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλίας έχει αναπτύξει δράσεις στο πλαίσιο του προγράμματος και παρέχει ευκαιρίες σε όλους τους ενδιαφερομένους να ανταλλάξουν τις εμπειρίες τους. Στόχος του άρθρου είναι να μελετήσει τη συμβολή του προγράμματος Erasmus στη διαμόρφωση Ευρωπαϊκής ταυτότητας, με ενσωμάτωση των αξιών της μεσογειακής κουλτούρας. Πραγματοποιήθηκε έρευνα στους φοιτητές και στα μέλη ΔΕΠ της σχολής Διοικητικών και Οικονομικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (πρώην ΤΕΙ Θεσσαλίας) που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, μέσω ποιοτικής ανάλυσης, με σκοπό να καταγραφούν οι απόψεις και οι εμπειρίες τους, σχετικά με τη συμβολή του προγράμματος Erasmus στη διαμόρφωση Ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Λέξεις-κλειδιά: Εκπαίδευση, Πρόγραμμα Erasmus+, Ευρωπαϊκή Ταυτότητα, Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Εισαγωγή

Η προσπάθεια της ΕΕ είναι να επιτύχει όσο το δυνατόν περισσότερο την ολοκλήρωσή της. Στο πλαίσιο αυτό, προσπαθεί να ενδυναμώσει την απόφαση των κρατών – μελών που συμμετέχουν σε αυτήν για να ενωθούν, να συνεργαστούν για την ειρήνη και την ευημερία και να αντιμετωπίσουν κάθε είδους διάκριση, αποκομίζοντας οφέλη από τον πολιτιστικό και γλωσσικό πλούτο της Ευρώπης, αλλά και από τις παραδόσεις και αξίες κάθε κράτους. Σε αυτή την προσπάθεια σημαντικό ρόλο διαδραματίζει το πρόγραμμα Erasmus+, το οποίο μέσω της κινητικότητας φοιτητών και διδασκόντων και γενικότερα μελών της ακαδημαϊκής κοινότητας και της συνεργασίας αυτών, συμβάλλει στην καταπολέμηση των διακρίσεων αλλά και στη διαμόρφωση κοινής ευρωπαϊκής κουλτούρας. Ιδιαίτερη σημασία έχει το πρόγραμμα για τις χώρες που βρίσκονται γύρω από τη λεκάνη της Μεσογείου, διότι οι λαοί αυτών των χωρών μοιράζονται κοινή ιστορία, κουλτούρα με πολλά κοινά στοιχεία και αξίες. Αλλά και για ολόκληρη την Ευρώπη είναι σημαντικό το πρόγραμμα, γιατί είναι αναγκαία η διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας του μέλλοντος, που θα εμπλουτιστεί βέβαια και με το μεσογειακό πολιτισμικό πρότυπο (Φραγκουδάκη, 2001).

Στο πλαίσιο αυτό στόχος του παρόντος άρθρου είναι να μελετήσει τη συμβολή του προγράμματος Erasmus στη διαμόρφωση μιας κοινής Ευρωπαϊκής ταυτότητας μέσω της

ενσωμάτωσης και του μεσογειακού πολιτισμικού προτύπου στο πλαίσιο αυτής. Για το σκοπό αυτό, πραγματοποιήθηκε έρευνα στους φοιτητές και στα μέλη ΔΕΠ της Σχολής Διοικητικών και Οικονομικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (πρώην ΤΕΙ Θεσσαλίας), που μετακινήθηκαν προς τα Πανεπιστήμια των χωρών της λεκάνης της Μεσογείου αλλά και της ΕΕ συνολικά, με σκοπό να καταγραφούν οι απόψεις και οι εμπειρίες τους, να πραγματοποιηθεί ανατροφοδότηση και να υπάρξουν προτάσεις για το μέλλον του προγράμματος. Η ανάλυση είναι καθαρά ποιοτική και βασίζεται στην καταγραφή των απόψεων διδασκόντων και φοιτητών, που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Τα συμπεράσματα της μελέτης είναι ενδιαφέροντα και η όποια αξιοποίησή τους θα συμβάλει ακόμη περισσότερο στη βελτίωση πτυχών του συγκεκριμένου προγράμματος και μέσω αυτού στη διαμόρφωση μιας κοινής Ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Η ιστορία του Προγράμματος Erasmus

Το πρόγραμμα Erasmus+ είναι πρόγραμμα της ΕΕ και αποσκοπεί στη στήριξη της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της επιμόρφωσης και της νεολαίας στην ΕΕ. Παρέχει την ευκαιρία σε φοιτητές και φοιτήτριες από όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση να σπουδάσουν και να εκπαιδευτούν σε πανεπιστημιακά ιδρύματα εκτός της χώρας καταγωγής τους. Το πρόγραμμα ξεκίνησε να λειτουργεί τον Ιούνιο του 1987 (με την ιδιαίτερη υποστήριξη της Γαλλίας) και από τότε περίπου εκατομμύρια φοιτητές και φοιτήτριες έχουν ταξιδέψει σε Πανεπιστήμια όλης της Ευρώπης για περαιτέρω εκπαίδευση. Έλαβε το όνομά του από τον Ολλανδό φιλόσοφο και ιερέα Desiderius Erasmus Roterodamus. Το Erasmus+ περιλαμβάνει και συνδυάζει όλα τα προγράμματα της ΕΕ που αφορούν τους νέους. Συμμετέχουν περισσότερα από 4000 Πανεπιστημιακά Ιδρύματα όλης της Ευρώπης από 33 χώρες. Από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς των φοιτητών είναι η Γερμανία και δύο χώρες της λεκάνης της Μεσογείου και πιο συγκεκριμένα η Γαλλία και η Ισπανία. Το πρόγραμμα παρέχει δυνατότητες μετακίνησης σε φοιτητές, διδάσκοντες, διοικητικό προσωπικό αλλά και στους εργαζόμενους στον τομέα της νεολαίας. Το 1980 ιδρύθηκε το Erasmus Student Network, ενώ το 2002 ήταν το έτος που εορτάσθηκε η συμμετοχή 2.000.000 φοιτητών στο πρόγραμμα (European Commission, 2015· Patsikas et al, 2013).

Η σημασία που αποδίδεται στο πρόγραμμα Erasmus από την ΕΕ καταγράφεται στα άρθρα 165 και 166 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 165, μεταξύ άλλων, δηλώνεται, «η δράση της ΕΕ θα πρέπει να στοχεύει στην ενθάρρυνση της κινητικότητας φοιτητών και εκπαιδευτικών, ενθαρρύνοντας μεταξύ άλλων την ακαδημαϊκή αναγνώριση διπλωμάτων και των περιόδων φοίτησης, στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, στην ανάπτυξη των ανταλλαγών των νέων και νέων εργαζόμενων και την ενθάρρυνση συμμετοχής των νέων ανθρώπων στη δημοκρατική ζωή της Ευρώπης» (Patsikas et al, 2013; Moussis, 2013; Nugent, 2003).

Το ακρωνύμιο Erasmus προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων European Community Action Scheme for the Mobility of University Students. Σύμφωνα με την Κύπρια πρώην Επίτροπο της ΕΕ για την Εκπαίδευση, τον Πολιτισμό, την Πολυγλωσσία και τη Νεολαία, Α. Βασιλείου «Το πρόγραμμα Erasmus+ είναι ένα από τα πιο επιτυχημένα προγράμματα της ΕΕ : είναι το πιο γνωστό και δημοφιλές πρόγραμμα. Οι ανταλλαγές μέσω του προγράμματος Erasmus προσφέρουν στους φοιτητές τη δυνατότητα να βελτιώσουν τη γνώση τους σε ξένες γλώσσες και να αναπτύξουν δεξιότητες, όπως η προσαρμοστικότητα, που με τη σειρά της βελτιώνει τις επαγγελματικές τους προοπτικές...Το πρόγραμμα Erasmus είναι μία από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.... Οι σπουδές ή η θητεία στο εξωτερικό ανοίγουν πόρτες για προσωπική ανάπτυξη και δημιουργούν ευκαιρίες απασχόλησης. Συνεπώς, κάνουμε το σωστό, όταν είμαστε μεγαλεπήβολοι, εφόσον πρόκειται για επένδυση στη νεολαία μας» (όπως αναφέρεται σε Patsikas et al, 2013).

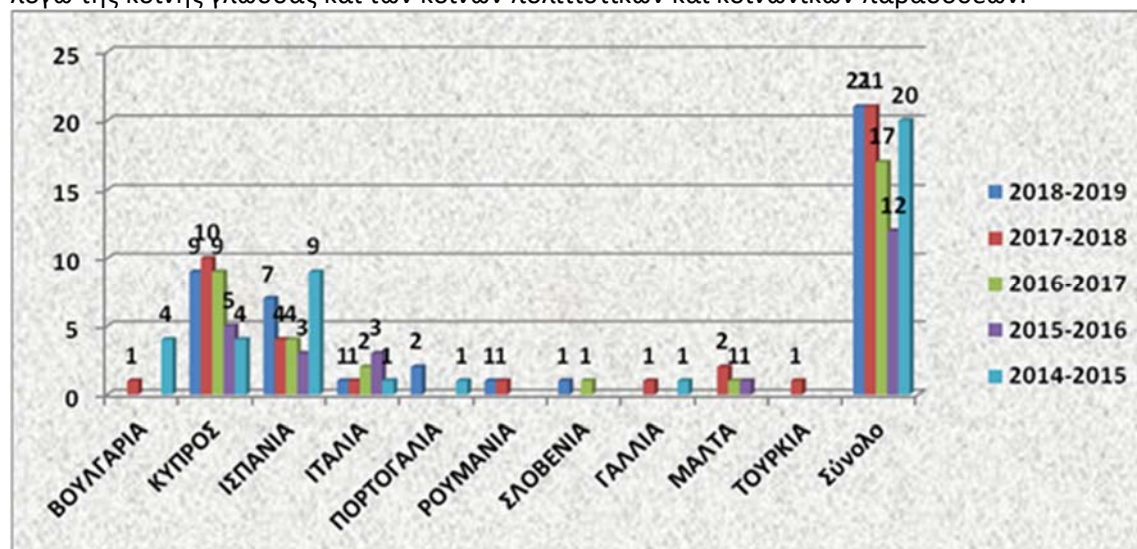
Το πρόγραμμα Erasmus+ μπορεί να διαμορφώσει ευρωπαϊκή ταυτότητα και να συμβάλει στη διαμόρφωση ενός κοινού πολιτισμικού προτύπου στους πολίτες της ΕΕ. Αυτό, είναι πιο διακριτό, στην περίπτωση των χωρών της λεκάνης της Μεσογείου, όπου υπάρχει το μεσογειακό πολιτισμικό πρότυπο (Φραγκουδάκη, 2001; Καψωμένος, 2012; Γκιζέλης, 2013). Η ιδιαίτερη αυτή κουλτούρα των μεσογειακών λαών και τα χαρακτηριστικά της, περιγράφονται από διάφορους ερευνητές.

Το μεσογειακό πρότυπο στηρίζεται στην αλληλεγγύη των μελών της κοινότητας και στην ισορροπία ατομικού και συλλογικού συμφέροντος που σημαίνει μια συμμετοχική κοινωνία, όπου το άτομο είναι δημιουργικός παράγοντας στη συλλογική ζωή. Σε συνδυασμό με την αρχή της αρμονίας των αντιθέσεων, διαμορφώνει ένα πολιτισμικό ιδεώδες ειρηνικής συνύπαρξης (Καψωμένος, 2012). Ακόμη, σύμφωνα με τους ανθρωπολόγους οι Μεσογειακοί λαοί χαρακτηρίζονται από την κουλτούρα της ντροπής (*shame culture*), σε αντιδιαστολή με την κουλτούρα της ενοχής (*guilty culture*) που έχει επικρατήσει στη Β. Ευρώπη και αυτό, ως προς τη συμπεριφορά τους, σημαίνει ότι έχουν την τάση να αποδίδουν τα λάθη τους στους άλλους (Γκιζέλης, 2023).

Το Πρόγραμμα Erasmus+ στο Παν. Θεσσαλίας (πρώην ΤΕΙ Θεσσαλίας)

Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες του πρώην ΤΕΙ Θεσσαλίας (νυν Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας) συμμετείχαν ενεργά στο πρόγραμμα Erasmus+, τόσο για να πραγματοποιήσουν την πρακτική τους άσκηση όσο και για να παρακολουθήσουν μαθήματα σε Ευρωπαϊκά Πανεπιστήμια για τα Ακαδημαϊκά Έτη από 2014 - 2015 έως 2018 - 2019.

Συγκεκριμένα, συνολικά 160 φοιτητές και φοιτήτριες πραγματοποίησαν την πρακτική τους άσκηση σε Πανεπιστήμια κρατών – μελών της ΕΕ, στο παραπάνω χρονικό διάστημα. Εξ αυτών, οι 91 μετέβησαν για πρακτική άσκηση σε κράτη της Λεκάνης της Μεσογείου για την ίδια χρονική περίοδο (Σχήμα 1) και κυρίως σε Πανεπιστημιακά Ιδρύματα της Κύπρου, πιθανόν λόγω της κοινής γλώσσας και των κοινών πολιτιστικών και κοινωνικών παραδόσεων.

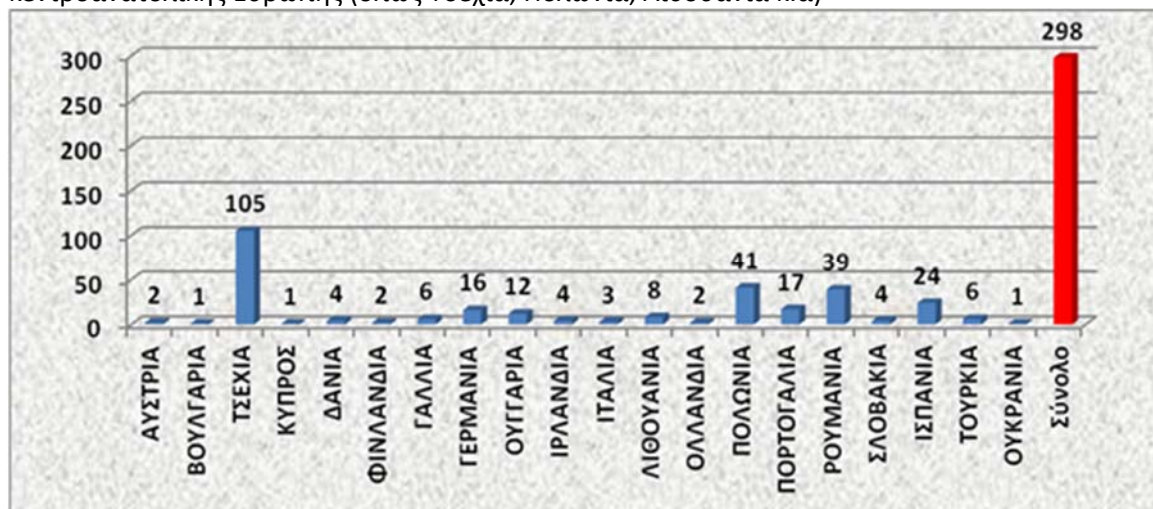


Πηγή : Γραφείο Erasmus Παν. Θεσσαλίας

Σχήμα 1 : Φοιτητές σε πρακτική άσκηση στα κράτη της λεκάνης της Μεσογείου

Επίσης, κατά την ίδια χρονική περίοδο, 298 φοιτητές και φοιτήτριες παρακολούθησαν μαθήματα σε Πανεπιστήμια των Κρατών – μελών της ΕΕ για τα Ακαδημαϊκά Έτη 2014 - 2015 έως 2018 - 2019 (Σχήμα 2). Με βάση τα στοιχεία του γραφείου Erasmus του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για τους φοιτητές που παρακολούθησαν μαθήματα σε εκπαιδευτικά ιδρύματα άλλων χωρών υπήρξε μεγαλύτερη διασπορά ως προς τις χώρες υποδοχής των φοιτητών, σε σχέση με τους φοιτητές που έκαναν την πρακτική τους άσκηση μέσω του προγράμματος

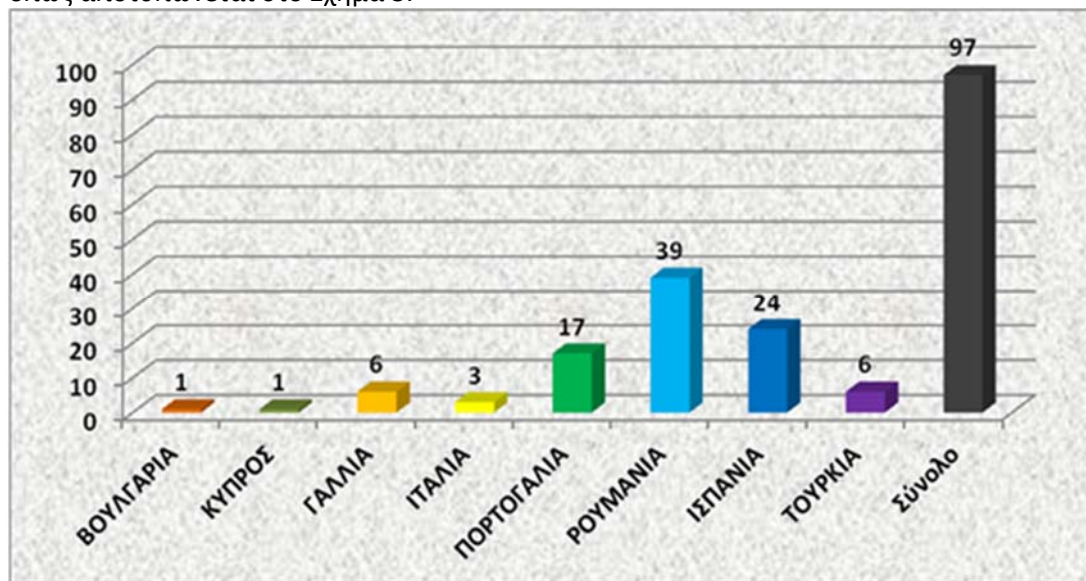
Erasmus. Σημαντική μερίδα μεταξύ των χωρών υποδοχής, κατέχουν και χώρες της κεντροανατολικής Ευρώπης (όπως Τσεχία, Πολωνία, Λιθουανία κ.α)



Πηγή : Γραφείο Erasmus Παν. Θεσσαλίας

Σχήμα 2 : Φοιτητές που φοίτησαν στα κράτη – μέλη της ΕΕ

Από το σύνολο των 298 φοιτητών που φοίτησαν σε Πανεπιστήμια των κρατών-μελών της ΕΕ, για τα Ακαδημαϊκά Έτη 2014 - 2015 έως 2018 - 2019, 97 φοιτητές (περίπου το 1/3 αυτών) παρακολούθησαν μαθήματα σε προπτυχιακό επίπεδο σε χώρες της λεκάνης της Μεσογείου, όπως αποτυπώνεται στο Σχήμα 3.



Πηγή : Γραφείο Erasmus Παν. Θεσσαλίας

Σχήμα 3 : Φοιτητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα Erasmus+ στα κράτη της λεκάνης της Μεσογείου

Από τα προηγούμενα δεδομένα αποδεικνύεται ότι οι φοιτητές του πρώην ΤΕΙ Θεσσαλίας (νυν ΠΘ) επέδειξαν ενδιαφέρον για τη συμμετοχή στο πρόγραμμα Erasmus+, τόσο για φοίτηση (από τρεις έως δώδεκα μήνες), όσο και για πρακτική άσκηση. Διαπιστώνεται ότι υπάρχει μεγαλύτερη προτίμηση στις χώρες της Λεκάνης της Μεσογείου. Οι λόγοι μπορεί να είναι τόσο οι μικρότερες γεωγραφικές αποστάσεις της Ελλάδας με τις χώρες αυτές όσο και η κοινή κουλτούρα, ιστορία και αξίες που διακρίνουν όλες αυτές τις χώρες.

Η μεθοδολογία της έρευνας

Η μεθοδολογία έρευνας περιλαμβάνει καθαρά ποιοτική ανάλυση, μέσω της οποίας προσπαθεί να συλλέξει όσο το δυνατόν πληρέστερες πληροφορίες σχετικά με το μελετώμενο θέμα. Το δείγμα της έρευνας αποτελούν τα μέλη ΔΕΠ της σχολής Διοικητικών και Οικονομικών Σπουδών του πρώην ΤΕΙ Θεσσαλίας (νυν Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας), που συμμετείχαν στο πρόγραμμα και ανέρχονται σε οκτώ (8) καθώς και φοιτητές της ίδιας σχολής, που επίσης παρακολούθησαν μαθήματα ή έκαναν πρακτική άσκηση μέσω του προγράμματος και που ανέρχονται περίπου σε εκατόν είκοσι (120) για τα ακαδημαϊκά έτη από 2014-2015 έως και 2018-2019.

Η ποιοτική προσέγγιση που αφορά τα μέλη ΔΕΠ βασίζεται στη χρήση συνεντεύξεων, ενώ όσον αφορά τους φοιτητές βασίζεται στη χρήση τυποποιημένου ερωτηματολογίου, που συνοδεύει τις εκθέσεις σπουδών που υποβάλουν οι φοιτητές μόλις επιστρέφουν από τη χώρα υποδοχής.

Όσον αφορά τα μέλη ΔΕΠ, η συνέντευξη διενεργήθηκε με ουσιαστική διάθεση από μέρους των συνεντευξιζομένων να καταθέσουν την εμπειρία τους από το πρόγραμμα και όχι ως μια απλή διεκπεραιωτική και τυπική διαδικασία. Ως εκ τούτου αποτέλεσε βασικό στοιχείο καταγραφής των απόψεων τους. Εξ άλλου, η διενέργεια συνεντεύξεων παρουσιάζει το πλεονέκτημα της άμεσης επαφής και της δυνατότητας άμεσης επίλυσης τυχόν αποριών και παροχής διευκρινίσεων, υπερπηδώντας τα τείχη που εμποδίζουν τον αποτελεσματικό διάλογο και επιτρέποντας την προσέγγιση της πραγματικότητας. Εμφανίζει, όμως τον κίνδυνο της επιρροής (*θετικής ή αρνητικής*) εκείνου που διενεργεί τη συνέντευξη στον συνεντευξιζόμενο (Babbie, 2018). Η δυνατότητα για ουσιαστικό διάλογο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ενσυναίσθηση και την αντίληψη του συνεντευκτή. Όταν τις διαθέτει, τότε βοηθά τον συνεντευξιζόμενο να εκφράζεται ελεύθερα, δίνοντάς του μία αίσθηση ελευθερίας και τη δυνατότητα να επεξηγεί περαιτέρω αυτά που αναφέρει (Saunders et al, 2014; Bryman, 2008).

Όσον αφορά τους φοιτητές, οι απόψεις τους καταγράφηκαν με βάση τυποποιημένο ερωτηματολόγιο που συνοδεύει την έκθεση σπουδών (*report of study*) που υποχρεούνται να υποβάλουν, μετά την επιστροφή τους από τη χώρα και το ίδρυμα υποδοχής τους. Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο είναι σύντομο και δομημένο σε σειρά ερωτήσεων, που επιτρέπει τη γρήγορη συμπλήρωση και ολοκλήρωσή του, με τρόπο φυσικό και λογικό. Και επίσης περιλαμβάνει οδηγίες για την ορθή συμπλήρωσή του, όπως απαιτείται (Babbie, 2018; Saunders et. al, 2014). Στην προκειμένη περίπτωση, η καταγραφή και αποδελτίωση των απόψεων των φοιτητών του δείγματος, έγινε από τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια που υποβλήθηκαν μαζί με τις εκθέσεις σπουδών στο Γραφείο Ευρωπαϊκών Θεμάτων του πρώην ΤΕΙ Θεσσαλίας (νυν Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας).

Τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τη διενέργεια των συνεντεύξεων στους διδάσκοντες ή από τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων των φοιτητών, καταγράφηκαν, έγινε αποδελτίωσή τους και σταχυολογήθηκαν τα σημαντικότερα ευρήματα (δηλαδή, αυτά που ως απόψεις παρουσιάζονται με μεγαλύτερη συχνότητα).

Τα αποτελέσματα της έρευνας

Οι απόψεις των διδασκόντων

Στο πλαίσιο της συμμετοχής οκτώ μελών ΔΕΠ της Σχολής Οικονομικών και Διοικητικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (*πρώην ΤΕΙ Θεσσαλίας*) στο πρόγραμμα Erasmus+, μέσω των συνεντεύξεων και της μεθοδολογίας που προαναφέρθηκε, καταγράφηκαν τα ακόλουθα:

Μέσω της συμμετοχής των διδασκόντων στο πρόγραμμα Erasmus+:

- i) Βελτιώνεται η δεξιότητα της επικοινωνίας, αυξάνει η ευχέρεια του λόγου και ενισχύεται η αυτοπεποίθηση των διδασκόντων, με αποτέλεσμα να είναι σε θέση να «σταθούν» σε μια διεθνή εργασιακή ομάδα ισότιμα.

ii) Επιτυγχάνεται γρήγορη προσαρμογή τους σε διεθνές εργασιακό περιβάλλον και αποκτούν δεξιότητες καλύτερης διαχείρισης χρόνου, οργανωτικές και ανάληψης καθηκόντων.

iii) Προσφέρονται ευκαιρίες σε ανθρώπους που εμπλέκονται στο ακαδημαϊκό περιβάλλον στην Ευρώπη να προωθήσουν τις δικές τους ιδέες, να κερδίσουν ορατότητα στα ακαδημαϊκά τους επιτεύγματα και να αποκτήσουν γνώση για το πώς εργάζονται και ζουν άλλοι άνθρωποι στην ΕΕ και στον κόσμο.

iv) Γίνεται κατανοητός ο τρόπος σκέψης των λαών της ΕΕ, και βελτιώνεται η επικοινωνία μεταξύ τους, Η κατανόηση της διαφορετικότητας αλλά και των κοινών ευρωπαϊκών αξιών και η ανταλλαγή απόψεων συμβάλει στη διαμόρφωση μιας κοινής ευρωπαϊκής κουλτούρας.

v) Επιτυγχάνεται μεγαλύτερη ενσωμάτωση στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, με ταυτόχρονη διατήρηση και προβολή των ξεχωριστών χαρακτηριστικών του καθενός, ως μοναδικών που θα μπορούν να διαχυθούν και υιοθετηθούν από άλλους ανθρώπους. Η διαδικασία της «ώσμωσης» μπορεί να οδηγήσει σε νεωτερικές δομές και δημιουργικούς οργανισμούς, καθώς και σε περισσότερα και καλύτερα ακαδημαϊκά και κοινωνικά επιτεύγματα.

vi) Προσφέρει την ευκαιρία δημιουργίας φιλιών και συνεργασιών.

vii) Δίνεται η δυνατότητα σύγκρισης της διδακτικής πρακτικής και φιλοσοφίας με αντίστοιχες άλλων συναδέλφων από το εξωτερικό, με σκοπό τη βελτίωση αρνητικών πτυχών και ενίσχυση θετικών

viii) Αναδεικνύονται «καλές πρακτικές» τόσο στην εκπαιδευτική διαδικασία, όσο και στις διοικητικές λειτουργίες των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιτυγχάνεται διοικητικός εξευρωπαϊσμός.

Ειδικά, όσον αφορά την εμπειρία τους από το πρόγραμμα, σε σχέση με τις χώρες της λεκάνης της Μεσογείου, τα μέλη ΔΕΠ εκφράζουν σχεδόν στο σύνολό τους, την άποψη ότι οι μεσογειακοί λαοί μοιράζονται μια κοινή κουλτούρα που τους επιτρέπει να επικοινωνούν και να συνεργάζονται στενά και απρόσκοπτα. Η αλληλεπίδραση με τους λαούς της λεκάνης της Μεσογείου συμβάλει στην ανάδειξη των κοινών πολιτιστικών στοιχείων και στη διαμόρφωση μιας ιδιαίτερης κουλτούρας, όπως αυτή διατυπώνεται και στη θεωρία, ως μεσογειακό πολιτισμικό πρότυπο.

Επίσης, επιβεβαιώνεται η αίσθηση ότι οι Έλληνες (φοιτητές ή καθηγητές) έχουν την ικανότητα να επικοινωνούν με αμεσότητα με όλα τα έθνη, διότι το έθνος μας είχε διαχρονικά επαφή και αλληλεπίδραση με όλες τις κουλτούρες της Δύσης και της Ανατολής.

Όσον αφορά τα οφέλη που διαπιστώνουν οι διδάσκοντες για τους φοιτητές, αναφέρουν σημαντική διεύρυνση των οριζόντων των φοιτητών και μια νέα θεώρηση στον τρόπο πρόσληψης του κόσμου, μετά τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Οι περισσότεροι από αυτούς διατήρησαν ενεργές σχέσεις με φίλους από ολόκληρη την Ευρώπη, γεγονός που τους προσφέρει ένα επιπλέον πλεονέκτημα στην περίπτωση πιθανής αναζήτησης εργασίας στο μέλλον σε χώρες της ΕΕ. Είναι σημαντικό ότι μέσω της συμμετοχής στο πρόγραμμα, οι φοιτητές δεν νιώθουν εγκλωβισμένοι στην ελληνική καθημερινότητα. Παρόμοια είναι η εικόνα που έχουν για φοιτητές άλλων χωρών, που επισκέφθηκαν την Ελλάδα μέσω του προγράμματος και τους οποίους υποδέχθηκαν. Τέλος, τονίζουν στο σύνολό τους ότι ενθαρρύνουν τους φοιτητές τους να συμμετέχουν στο πρόγραμμα.

Οι απόψεις των φοιτητών

Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο άρθρο (Patsikas et al, 2013) οι φοιτητές έχουν αποδεχθεί το πρόγραμμα Erasmus+ και εκφράζονται με τα πλέον κολακευτικά λόγια. Πιο συγκεκριμένα, καταγράφηκαν οι ακόλουθες απόψεις των φοιτητών για το πρόγραμμα «*Διαπίστωση ότι η εμπειρία με έκανε έναν νέο άνθρωπο και ποτέ δεν θα βλέπω τον κόσμο*

και την Ευρώπη, το σπίτι μου, όπως το έκανα πριν», «Η ζωή στο Erasmus για μένα σημαίνει ευκαιρίες. Κάθε ευκαιρία που μου δόθηκε, την άδραξα και ευχαριστώ το Erasmus για αυτό», «Είναι αλήθεια - όταν είσαι σε Erasmus, ανακαλύπτεις πολλά για τον εαυτό σου», «Το Erasmus είναι πολλά περισσότερα από μια εκπαιδευτική εμπειρία. Για μένα, είναι ένας τρόπος να δεις τον κόσμο με νέα μάτια, να αισθανθείς και να ανακαλύψεις νέα συναισθήματα και να μάθεις πράγματα που δεν είναι γραμμένα στα εγχειρίδια», «Αν κοιτούσα την εμπειρία μου από απόσταση, θα μπορούσα να πω ότι σίγουρα θα το έκανα πάλι και εκτός από κάποια μικρά προβλήματα (ή ακριβώς εξ αιτίας αυτών) αυτή η περίοδος με έκανε πιο δυνατό και ενθουσιώδες άτομο». Ένας φοιτητής δήλωσε ότι η συμμετοχή στο Erasmus άλλαξε τη ζωή του και τόνισε ότι «Το Erasmus μου έδωσε την ευκαιρία, όχι μόνον να γνωρίσω την Γαλλική κουλτούρα, αλλά ταυτόχρονα και άλλες κουλτούρες. Κι αυτό, διότι ζούσαμε μαζί με φοιτητές από όλον τον κόσμο και σταθερά οργανώναμε ταξίδια και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες». Άλλος φοιτητής συμφώνησε ότι «η επαφή με πολίτες άλλων χωρών σε κάνει να κάνεις μια παύση και να αναζητάς λύσεις σαν πολίτης του κόσμου και όχι σαν πολίτης μιας μεμονωμένης χώρας» (όπως αναφέρεται σε Patsikas et al, 2013).

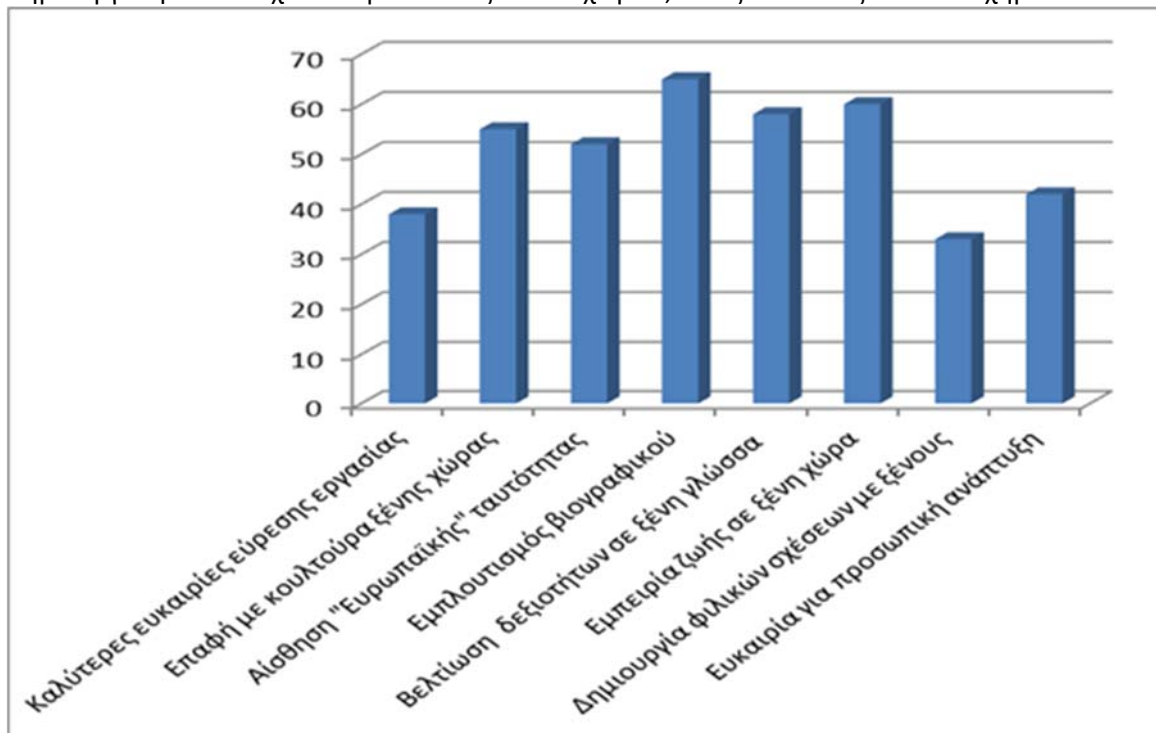
Φοιτητές, που έκαναν την πρακτική τους άσκηση στο εξωτερικό, μέσω του προγράμματος, δήλωσαν ότι «ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα της πρακτικής άσκησης στο εξωτερικό είναι η επαφή με ανθρώπους που έχουν διαφορετικές προσεγγίσεις σε ένα πολυτομεακό πλαίσιο στο εργασιακό περιβάλλον. Παίρνοντας, μια μικρή αλλά σημαντική γεύση από την πολυπολιτισμική κουλτούρα των Γάλλων, σε διαπροσωπικό επίπεδο, νομίζω ότι είναι αναγκαίο να γίνει αντιληπτό ότι η εξωστρέφεια ενός φοιτητή έχει πολλά πλεονεκτήματα να προσφέρει και γι αυτό το συνιστώ ανεπιφύλακτα». Άλλος ερωτώμενος ανέφερε ότι «έμαθα πολλά για την επιστημονική έρευνα, απέκτησα σημαντική επαγγελματική εμπειρία, εργαζόμενος μαζί με σημαντικούς και διακεκριμένους επιστήμονες και συνεργαζόμενος με φοιτητές από διαφορετικές χώρες. Ελπίζω και άλλοι να ακολουθήσουν αυτό το μονοπάτι» (όπως αναφέρεται σε Patsikas et al, 2013).

Άλλοι φοιτητές είπαν ότι «Το Erasmus είναι η καλύτερη ευκαιρία για έναν φοιτητή να γνωρίσει με τον πιο εύκολο και διασκεδαστικό τρόπο μια νέα χώρα, μια νέα πόλη, άλλους φοιτητές από κάθε γωνιά της γης καθώς και διαφορετική πανεπιστημιακή εκπαίδευση από αυτή της χώρας του», «Το Erasmus σε κάνει να συναντήσεις ανθρώπους, να δεις πως προσφέρεται η εκπαίδευση σε άλλη χώρα, να έρθεις σε επαφή με τον πολιτισμό αυτής της χώρας, να βελτιώσεις τη γνώση της ξένης γλώσσας», «το Erasmus μοιάζει με ένα διάλειμμα στην εκπαιδευτική ρουτίνα. Νέος τόπος, άλλο πανεπιστήμιο, νέοι άνθρωποι, νέοι τρόποι. Σημαίνει να μιλάς την ξένη γλώσσα 24 ώρες την ημέρα, επτά ημέρες την εβδομάδα (24/7), που σημαίνει ότι μπορείς να εκφράζεις όλες τις σκέψεις, ανάγκες, γνώμες, ακόμη και στις πιο αδύναμες στιγμές (όπως η ασθένεια και ο ύπνος) σε αυτήν»

Φοιτητές, που έκαναν την πρακτική τους άσκηση ή φοίτησαν, μέσω του προγράμματος Erasmus+, σε χώρες της Ν. Ευρώπης, δήλωσαν ότι «εκτός από τα οφέλη από τη συμμετοχή αυτή καθαυτή στο πρόγραμμα Erasmus, ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα της πρακτικής άσκησης σε μεσογειακή χώρα είναι η επαφή με ανθρώπους που έχουν κοινή ιστορία και κοινές αξίες...», «σε διαπροσωπικό επίπεδο, η εξωστρέφεια των φοιτητών από μεσογειακές χώρες, έκανε πιο εύκολη την προσαρμογή...», «συνειδητοποίησα, εργαζόμενος μαζί με φοιτητές από διάφορες χώρες της λεκάνης της Μεσογείου, ότι διακατεχόμαστε ως κοινά χαρακτηριστικά από αίσθημα αλληλεγγύης και εξωστρέφεια...».

Εν κατακλείδι, μετά την καταγραφή, την αποδελτίωση και την σταχυολόγηση των σημαντικότερων ευρημάτων (αυτών που εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα) προέκυψε ότι η συμμετοχή στο πρόγραμμα Erasmus προσφέρει στους φοιτητές εμπλουτισμό του βιογραφικού τους, βελτίωση δεξιοτήτων στις ξένες γλώσσες, την εμπειρία ζωής σε ξένη χώρα (για περίπου τα δύο τρίτα αυτών ήταν η πρώτη φορά που ταξίδευαν στο εξωτερικό) και την επαφή με την κουλτούρα ξένης χώρας, την αίσθηση της «Ευρωπαϊκής» ταυτότητας, ευκαιρίες

για προσωπική ανάπτυξη και καλύτερες ευκαιρίες για εύρεση εργασίας καθώς και για δημιουργία φιλικών σχέσεων με πολίτες άλλων χωρών, όπως απεικονίζεται στο σχήμα 4.



Σχήμα 4 : Οφέλη για φοιτητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα Erasmus+

Συμπεράσματα

Όπως προέκυψε από τα αποτελέσματα της έρευνας, ικανοποιητικός αριθμός φοιτητών του πρώην ΤΕΙ Θεσσαλίας (νυν Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας) συμμετείχε στο πρόγραμμα Erasmus+, είτε για παρακολούθηση μαθημάτων, είτε για πρακτική άσκηση. Το πρόγραμμα Erasmus+ τυγχάνει σημαντικής αποδοχής και θετικής αξιολόγησης τόσο από τους διδάσκοντες όσο και από τους φοιτητές που συμμετείχαν.

Από την καταγραφή των απόψεων διδασκόντων και φοιτητών της σχολής Διοικητικών και Οικονομικών Επιστημών, προκύπτουν σημαντικά οφέλη από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα. Οι απόψεις και των δύο ομάδων μελέτης, συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι η συμμετοχή στο πρόγραμμα Erasmus+ συντελεί σημαντικά και αβίαστα, στη διαμόρφωση κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας και κουλτούρας. Αυτό επιτυγχάνεται τόσο μέσω της ακαδημαϊκής διαδικασίας ή της εργασιακής εμπειρίας, αλλά και μέσω της «*ώσμωσης*» που επιτυγχάνεται με τις κοινωνικές συναναστροφές στα πλαίσια παραμονής στην ξένη χώρα.

Ειδικότερα, οι διδάσκοντες εστιάζουν στο γεγονός ότι μέσω της συμμετοχής στο πρόγραμμα γίνεται κατανοητός ο τρόπος σκέψης των λαών της ΕΕ και η ανταλλαγή απόψεων συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας κοινής ευρωπαϊκής κουλτούρας καθώς και στον διοικητικό εξευρωπαϊσμό. Η διαδικασία της «*ώσμωσης*» εντός της ΕΕ μπορεί να οδηγήσει σε νεωτερικές δομές και δημιουργικούς οργανισμούς, καθώς και σε ένα περισσότερο αποτελεσματικό και ελπιδοφόρο μονοπάτι προς καλύτερα ακαδημαϊκά και κοινωνικά επιτεύγματα. Η αλληλεπίδραση οδηγεί σε ανάδειξη και υιοθέτηση καλών πρακτικών, τόσο σε εκπαιδευτικό όσο και σε διοικητικό πλαίσιο. Ακόμη, τονίζουν τη σημασία του χτισίματος φιλικών διαπροσωπικών σχέσεων, τόσο για τους ίδιους τους διδάσκοντες, όσο και για τους φοιτητές τους.

Όσον αφορά τους φοιτητές, εστιάζουν στα πρακτικά οφέλη, όπως η καλύτερη εκμάθηση της ξένης γλώσσας, οι καλύτερες προοπτικές, ακαδημαϊκές και επαγγελματικές, η διεύρυνση των επιστημονικών οριζόντων, ειδικά όσοι είχαν την τύχη και την ευκαιρία να συνεργαστούν με σημαντικούς επιστήμονες. Κυρίως, όμως μιλούν με ενθουσιώδη τρόπο για τις ευκαιρίες

που τους δίνονται, μέσω της συμμετοχής στο πρόγραμμα, να γνωρίσουν τη χώρα υποδοχής, την κουλτούρα της, να γνωρίσουν και να συναναστραφούν ανθρώπους όχι μόνον από τη χώρα φιλοξενίας, αλλά και από άλλες χώρες που επίσης συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Οπότε, κατ' αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται επαφή σε περιβάλλον πολυπολιτισμικό και οι φοιτητές παύουν να είναι εγκλωβισμένοι στα όρια της χώρας τους, αλλά μαθαίνουν να σκέφτονται με ευρύτητα, και ως Ευρωπαίοι πολίτες.

Με τη συμμετοχή τόσο εκπαιδευτικών όσο και φοιτητών στο πρόγραμμα Erasmus+, προκύπτουν οφέλη και ευκαιρίες σε ακαδημαϊκό και επαγγελματικό επίπεδο, αναδεικνύονται καλές πρακτικές στην εκπαιδευτική διαδικασία, διευρύνονται οι ορίζοντες των συμμετεχόντων, ενώ ταυτόχρονα διαμορφώνεται στους συμμετέχοντες μια πολυπολιτισμική κουλτούρα και μια αίσθηση κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας, πέραν της ταυτότητας του πολίτη της χώρας τους. Επίσης, επιβεβαιώνεται η αίσθηση ότι οι Έλληνες (φοιτητές ή καθηγητές) έχουν την ικανότητα να επικοινωνούν με αμεσότητα με όλα τα έθνη, διότι το έθνος μας ως μεσογειακός λαός είχε, λόγω και της γεωγραφικής θέσης της χώρας, πάντα επαφή και αλληλεπίδραση με όλες τις κουλτούρες της Δύσης και της Ανατολής.

Ένα ακόμη ενδιαφέρον σημείο που ανέδειξε η έρευνα, είναι ότι ειδικά οι φοιτητές προτιμούν για φοίτηση και κυρίως για πρακτική άσκηση, χώρες της λεκάνης της Μεσογείου (Κύπρος, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Μάλτα). Αυτό ίσως να οφείλεται στη γεωγραφική εγγύτητα, αλλά κυρίως στην πολιτισμική και αξιακή εγγύτητα, δεδομένου ότι οι λαοί της Μεσογείου διέπονται από μια ιδιαίτερη κουλτούρα και αξίες, όπως αυτές προαναφέρθηκαν. Η αλληλεπίδραση με τους λαούς της λεκάνης της Μεσογείου συμβάλει στην ανάδειξη των κοινών πολιτιστικών στοιχείων και στη διαμόρφωση μιας ιδιαίτερης κουλτούρας, που μπορεί να περιγραφεί ως μεσογειακό πολιτισμικό πρότυπο, εντός της ευρύτερης ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Η διαπίστωση αυτή, χρήζει περισσότερης μελέτης, με εστίαση σε αυτή και τεκμηρίωσή της, σε μελλοντική έρευνα, δεδομένου ότι η ενσωμάτωση των αξιών του μεσογειακού πολιτισμικού προτύπου στα θετικά στοιχεία του ευρωκεντρικού προτύπου θα δημιουργήσει την ευρωπαϊκή ταυτότητα του μέλλοντος, με προφανή οφέλη σε όλους τους τομείς της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής, συμπεριλαμβανομένης και της εκπαίδευσης.

Βιβλιογραφία

- Babbie, E., (2018). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. 2η έκδοση, Αθήνα : Κριτική.
- Braudel, F., Aymard, M., και Coarelli, F., (1990). *Η Μεσόγειος. Ο χώρος και η ιστορία*. Τόμος Α'. Αθήνα : Αλεξάνδρεια.
- Bryman, A., (2008). *Social research methods*. Oxford : Oxford University Press.
- EU (2010). *Consolidated Version of the Treaty on EU and the Treaty on the Functioning of the EU - Charter of Fundamental Rights of the EU*. Luxembourg.
- European Commission (2015). *Erasmus – Facts, Figures and Trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation in 2013 – 2014*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Mousis, N., (2013). *Ευρωπαϊκή Ένωση*. 14^η έκδοση, Αθήνα : Παπαζήσης.
- Nugent, N., (2003). *Πολιτική και διακυβέρνηση στην ΕΕ*. Αθήνα : Σαββάλας.
- Patsikas, St., Aspridis, G., Kazantzi, V., and Sdrolias, L., (2013). "The Erasmus student mobility program and its contribution to multicultural education. The case of TEI of Thessaly". *Journal of Educational and Social Research*, Vol 3 No 3 (181 - 200).
- Saunders, M., Lewis, P., και Thornhill, M., (2014). *Μέθοδοι έρευνας στις επιχειρήσεις και στην οικονομία*. Θεσσαλονίκη : Δίσιγμα.
- Αγγέλης, Δ., (2007-2009). «Τα Annales και οι ιστορικοί των επιχειρήσεων. Ο ρόλος των δύο σχολών στην «Νέα Ιστορία»». *Ανιστόρητον*, τ. 7 αρ. 24 (1 - 9).
- Γκιζέλης, Γρ., (2013). «Η κουλτούρα της ντροπής». On line διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://tvxs.gr/news/>, προσπελάστηκε στις 12/5/2020.

Καψωμένος, Ερ., (2012). «Ισπανική και ελληνική κουλτούρα. Αναζητώντας το μεσογειακό πολιτισμικό πρότυπο». On line διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.eks-ik.eu/dimosieyseis-ekdoseis/arhra-meletes/92-ispaniki-kai-elliniki-koultoyra-anazitontas-to-mesogeiako-politismiko-prototyro> , προσπελάσθηκε στις 5/5/2020.

Φραγκουδάκη, Α., (2001). «Η ευρωπαϊκή ταυτότητα του μέλλοντος – Και το απαραίτητο μεσογειακό περιεχόμενό της». *Τα Νέα* 30/6/2001. On line διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://e-keimena.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=46:2009-08-08-22-19-04&catid=3:europa&Itemid=27, προσπελάσθηκε στις 12/4/2020.